

TOIVAKKA

Elämisen elementit.

Arviointikertomus 2024

Tarkastuslautakunta 52 § 20.5.2025

Toivakkatalo - Toivakan kunnan kuvamateriaalia

Sisällysluettelo

1.	Alkusanat	2
2.	Arvioinnin tarkoitus ja toteutus	2
2.1.	Tarkastuslautakunnan tehtävä arvioinnissa	2
2.2.	Tarkastuslautakunnan esteellisyydet	2
2.3.	Arvioinnin toteutus	3
3.	Toivakan kuntakonserni	3
3.1.	Kuntakonserni ja sen talouden toteutuminen	3
3.2.	Toivakan Lämpö Oy	4
3.3.	Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhaka	4
3.4.	Keski-Suomen Sairaanhoidopiiri	4
3.5.	Muu merkittävä omistus: Keski-Suomen Valokuituverkot Oy	5
4.	Toivakan kunta	5
4.1.	Kunnan talouden toteutuminen	5
4.2.	Kuntastrategian ja vuoden 2024 keskeisten tavoitteiden toteutuminen	6
4.3.	Sisäinen valvonta ja riskienhallinta	6
4.4.	Kunnanhallitus	7
4.5.	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta	7
4.6.	Kuntaympäristölautakunta	8
4.7.	Vesihuoltolaitos	8
4.8.	Investoinnit	9
4.9.	Henkilöstö	9
4.10.	Hyvinvointikertomus	10
4.11.	Keski-Suomen tarkastuslautakuntien yhteinen arviointi	10
4.12.	Arviointikertomusten huomioon ottaminen	10
4.13.	Muita yksittäisiä havaintoja	10
5.	Talouden tasapainottamisen tarve	11
6.	Yhteenveto	12
	Päiväys ja allekirjoitukset	12

1. Alkusanat

Tämä on Toivakan kunnan valtuustokauden 2021–2025 tarkastuslautakunnan neljäs ja viimeinen arviointikertomus. Arviointikertomus on toteutettu luottamushenkilöiden toimin kuten aiempina vuosina. Tavoitteena on ollut arvioida kriittisesti kunnan onnistumista tehtävissään keskittyen vain keskeisimpiin havaintoihin.

2. Arvioinnin tarkoitus ja toteutus

2.1. Tarkastuslautakunnan tehtävä arvioinnissa

Tarkastuslautakunta on kunnanvaltuuston alainen ainoa pakollinen kuntalain vaatima jatkuvasti toimiva lautakunta. Tarkastuslautakunta on muusta kunnan organisaatiosta erillinen valvontaelin, joka yhdessä tilintarkastusyhteisön kanssa vastaa kunnan ulkoisesta valvonnasta.

Tarkastuslautakunnan tärkeimpiä tehtäviä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla sekä arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella ja voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Arviointitoiminnan tulos raportoidaan vuosittain arviointikertomuksessa, joka käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä.

Arviointitehtäviensä johdosta tarkastuslautakunnalla on tiedonsaantioikeus kaikesta kunnan toimintaan liittyvistä dokumenteista ja niin päättäessään myös salaisista. Tarkastuslautakunta ohjaa ja valvoo, että kunnan ja tytäryhtiöiden tilintarkastusprosessi toteutuu tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kunnan ja sen tytäryhtiöiden tilintarkastusyhteisönä on vuodesta 2020 toiminut BDO Audiator Oy ja sen vastuullisena tilintarkastajana on toiminut HT, JHT Lilja Koskelo.

2.2. Tarkastuslautakunnan esteellisyysdet

Tarkastuslautakunnan toimintaan osallistuneilla jäsenillä ja varajäsenillä on esteellisyksiä seuraavasti:

puheenjohtaja Juha Juusela, hallituksen jäsenyys Keski-Suomen Valokuituverkot Oy:ssä ja Toivakan Lämpö Oy:ssä sekä varajäsenyys Eteläisen Keski-Suomen työllisyysalueen lautakunnassa.

jäsen Markku Kauppinen, jäsenyydet sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa ja Puulan seutuopiston opistolautakunnassa sekä hallituksen jäsenyys Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhakassa.

jäsen Annikki Pelkonen, ei esteellisyksiä.

varajäsen Riikka-Leena Tattari, ei esteellisyksiä.

varajäsen Osmo Tervo, varajäsenyydet kuntaympäristölautakunnassa ja sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa.

jäsen Jouko Vanhatalo, jäsenyys lupa- ja ympäristöjaostossa.

Esteelliset tarkastuslautakunnan jäsenet ja varajäsenet eivät ole osallistuneet arviointikertomuksen laatimiseen siltä osin kuin he ovat olleet esteellisiä. Lautakunnan varapuheenjohtaja Sinikka Jäntti ei ole osallistunut lautakunnan kokouksiin eikä arviointikertomuksen laadintaan. Pöytäkirjanpitäjänä 24.4.2024 asti on toiminut Heli Manninen ja 8.5.2024 alkaen Minna Siltala. Pöytäkirjanpitäjät eivät ole osallistuneet arviointikertomuksen laadintaan.

2.3. Arvioinnin toteutus

Lautakunta perusti arvionsa pääosin julkisesti saatavilla oleviin dokumentteihin ja haastatteluihin. Arvioinnin kannalta olennaisimmat dokumentit olivat vuoden 2024 talousarvio, kunnan ja tytäryhtiöiden tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2024, henkilöstökertomus 2024, tilintarkastuskertomukset ja -raportit sekä toimielinten pöytäkirjat. Hyvinvointikertomus ei valmistunut arviointikertomuksen valmistumiseen mennessä.

Tarkastuslautakunta on haastatellut seuraavia:

- 28.8.2024 kuntaympäristöjohtaja,
- 24.10.2024 talous- ja hallintosuunnittelija,
- 21.11.2024 viestintä- ja markkinointisuunnittelija,
- 27.3.2025 työllisyys- ja elinkeinosuunnittelija,
- 3.4.2025 vt kunnanjohtaja,
- 10.4.2025 talous- ja hallintosuunnittelija ja
- 24.4.2025 kuntaympäristöjohtaja.

Haastatteluissa on pyritty avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun ja yhteistyöhön. Tarkastuslautakunnan arviot perustuvat lautakunnan saamaan informaatioon, siitä muodostettuun käsitykseen ja tehtyihin johtopäätöksiin.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja on osallistunut alusta alkaen vuonna 2022 käynnistyneen Keski-Suomen kuntien, Keski-Suomen hyvinvointialueen ja Keski-Suomen Liiton tarkastuslautakuntien puheenjohtajien verkoston toimintaan.

Merkittävä tarkastuslautakunnan työtä haittaava tekijä on arvioinnissa tarvittavan informaation oikea-aikainen saatavuus. Esimerkiksi arvioinnissa tarvittavia tunnuslukuja ja aikasarjoja ei vielä riittävästi sisälly talousarvioon ja tilinpäätökseen. Osa tilivuotta koskevista tunnusluvuista ja informaatiosta valmistuu edelleen vasta arviointikertomuksen valmistumisen jälkeen.

3. Toivakan kuntakonserni

3.1. Kuntakonserni ja sen talouden toteutuminen

Toivakan kuntakonserniin kuuluu kunnan lisäksi Kiinteistöosaakeyhtiö Toivakanhaka (kunnan omistusosuus 100 %) ja Toivakan Lämpö Oy (100 %). Konsernitilinpäätökseen on sisällytetty kuntakonsernin lisäksi Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia (1,0529 %) ja Keski-Suomen Liitto (0,80 %), joita ei ole käsitelty tässä arviointikertomuksessa.

Kuntakonsernin ylijäämä oli 648 790 € (2 793 840 € vuonna 2023).

3.2. Toivakan Lämpö Oy

Toivakan Lämpö Oy:n tilikauden tulos oli 72 263 € tappiollinen (vuonna 2023 tappio oli 22 925 €) kohonneiden energiahintojen ja polttoöljyn poikkeuksellisen ison täydennyksen takia. Yhtiön 161 135 €:n liikevaihdosta 71 % tuli lämmön myynnistä kunnan omistamille kiinteistöille.

Toivakan Lämpö Oy:n vuosia kaavailema ja omistajan tavoitteeksi asettama verkoston laajennus ei toteutunut vuonna 2024. Laajennuksesta on solmittu sopimukset ja laajennus toteutunee vuoden 2025 aikana.

Yhtiön tulos nousee jo vuonna 2025 nollatulokseksi vuoden alusta alkaen voimaan astuneen lämpöenergian hinnannostolla (+14,5 €/MWh + alv), hakesopimuksen 1.9.2025 hinnan laskulla ja öljyn ostotarpeen vähäisyydellä varastojen ollessa riittävällä tasolla. Myös verkoston laajentaminen tuo liikevaihtoon kirjattavaa liittymismaksutuloa ja kasvattaa lämpöenergian myyntiä. Muutosten seurauksena vuoden 2026 tuloksen voidaan olettaa jo selvästi voitolliseksi.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Toivakan Lämpö Oy:n talous tasapainottuu jo päätetyillä toimenpiteillä.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin kunta aikoo ryhtyä lämpöyhtiön kannattavan toiminnan, häiriöttömän kaukolämpötuotannon ylläpitämiseksi ja kaukolämpöverkon laajentamisen mahdollistamiseksi?

3.3. Kiinteistöosaakeyhtiö Toivakanhaka

Yhtiön tilikauden tulos oli 631 591 € voitollinen (vuonna 2023 voitto oli 79 383 €) kunnan antaman 76 000 € (110 000 € vuonna 2023) de minimis -avustuksen ja 631 591 € akordin (=velkojen anteeksianto) ansiosta. Kunta toteutti akordilla vapaaehtoisen yrityssaneerauksen, jonka tuloksena yhtiö kykenee jatkamaan toimintaansa ilman maksukyvyttömyyden uhkaa. Ilman akordia ja de minimis -avustusta yhtiön tilipäätös olisi ollut tappiollinen ja yhtiö olisi ollut kykenemätön hoitamaan kunnan sille asettamia tehtäviä. Tervehdyttämistoimista huolimatta yhtiö tarvitsee jatkossakin kunnan taloudellista tukea nykyisen toimintansa jatkamiseksi.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä monipuolisen vuokra-asuntotarjonnan turvaamiseksi Toivakassa?

3.4. Keski-Suomen Sairaanhoidopiiri

Toivakan kuntakonserniin kuuluneen Keski-Suomen Sairaanhoidopiirin toiminta päättyi vuoden 2022 lopussa ja toiminta siirtyi 1.1.2023 aloittaneelle Keski-Suomen hyvinvointialueelle. Toiminnan päättymisen yhteydessä kuntien oli katettava 2022 muodostunut ja myös aiemmin kertyneet alijäämät. Toivakan kunnan osuus alijäämästä oli noin 1,1 miljoonaa euroa. Kunta teki 2022 tilinpäätökseen 250 000 €:n pakollisen varauksen kunnan maksettavaksi mahdollisesti tulevasta valituksenalaisesta alijäämän kattamisesta. Asian oikeuskäsittely on kesken, joten pakollinen varaus on edelleen voimassa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnalle edullinen ratkaisu parantaisi kunnan tulosta pakollisen varauksen (250 000 €) verran.

3.5. Muu merkittävä omistus: Keski-Suomen Valokuituverkot Oy

Muu kunnan merkittävä yhtiöomistus on kymmenen keskisuomalaisen kunnan yhdessä omistama Keski-Suomen-Valokuituverkot Oy. Toivakan kunnan omistusosuus on 15,1 %. Yhtiö ei kuulu Toivakan kuntakonserniin eikä sitä siten ole yhdistetty kuntakonsernin tilinpäätöslukuihin.

Keski-Suomen Valokuituverkot Oy:n liikevaihto vuonna 2024 oli 1 400 904 €, käyttökate oli 451 508 € ja tilikauden tulos oli 237 866 €. Yhtiön tunnusluvut eivät ole vertailukelpoisia aiempiin vuosiin verrattuna 31.8.2023 toteutuneen tytäryhtiösulautumisen johdosta. Tytäryhtiösulautumisen jälkeen emoyhtiö Keski-Suomen Verkkoholding Oy otti käyttöönsä tytäryhtiönsä Keski-Suomen Valokuituverkot Oy:n nimen. Yhtiön yrityssaneeraus alkoi 31.12. 2020 ja kestää vuoden 2038 loppuun. Yhtiö on lyhentänyt saneerausvelkaansa omistajakunnilleen saneerausohjelman mukaisesti. Yhtiön saamiin valtiontukiin liittyvä takaisinperinnän riski on tilinpäätöshetkellä laskenut useista miljoonista pariin sataan tuhanteen euroon 10 vuoden määräajan tultua täyteen tuen saamisesta.

Tarkastuslautakunta pyytää kuntaa tarkistamaan kunnan tilinpäätöksessä mainittuja kunnan omistamien yhtiön osakkeiden määrän, joka ei vastaa yhtiön käyttämää lukua erotuksen ollessa vuoden 2018 osakeannin verran.

Tarkastuslautakunta toteaa, että yhtiön talous ja toiminta näyttää olevan ainakin lähivuosina ennustettavaa ja vakaata.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin kunta aikoo ryhtyä osomistamansa yhtiön valokuituverkon tehokkaammaksi hyödyntämiseksi alueellaan?

4. Toivakan kunta

4.1. Kunnan talouden toteutuminen

Alkuperäinen talousarvio oli 945 166 € ylijäämäinen ja muutettu talousarvio 863 166 € ylijäämäinen. Toteuma oli 657 558 € ylijäämäinen ja poikkeama muutettuun talousarvioon -205 608 €. Kunnan taseessa on kertynyttä ylijäämää 1 760 746 € (1 103 188 € vuonna 2023). Palvelujen ostot ylittivät 296 457 eurolla muutetun talousarvion. Uutta lainaa ei otettu ja lainakanta väheni 2 692 119 € (vuonna 2023 väheni 842 119 €), vaikka investointeja toteutui 878 800 €.

Toivakan kunta nosti tuloveroprosentin 8,36 %:sta 9,4:n vuodelle 2024. Nousu vuoteen 2023 verrattuna oli 1,04 prosenttiyksikön verran. Tuloveroprosenttiyksikön tuotto oli noin 430 000 €. Kunta olisi saavuttanut nollatuloksen vielä 1,5 prosenttiyksikköä pienemmällä tuloveroprosentilla eli tuloveroprosentilla 7,9 %. Myös vuoden 2025 tuloveroprosentiksi päätettiin 9,4 %.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan taloudellinen asema on vahvistunut, mutta tarpeeseen nähden korkea verotus heikentää kunnan kasvutavoitteiden toteuttamista ja vähentää kuntalaisten käytössä olevia varoja.

4.2. Kuntastrategian ja vuoden 2024 keskeisten tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Strategia pitää päivittää vähintään kerran valtuustokaudessa. Kunnanvaltuusto hyväksyi 14.2.2022 kuntastrategian 2022–2030. Strategian mittareita oli täsmennetty 2024 talousarvioissa. Strategian ja talousarvion tavoitteiden toteutumisen raportointi on kehittynyt huomattavasti uudistetussa yli 200 sivuisessa tilinpäätös 2024-asiakirjassa. Tilinpäätöksessä on huomattava määrä Toivakan ulkopuolista kuntakenttään liittyvää informaatiota.

Tarkastuslautakunta toivoo, että tilinpäätöksessä hieman vähennettäisiin sellaista informaatiota, josta ei ole tehtävissä kuntaan liittyviä huomioita tai johtopäätöksiä. Edellä mainitun sijaan tarkastuslautakunta toivoo talousarvioon ja tilinpäätökseen lisättävän enemmän kunnan toimintaan liittyviä aikasarjoja, tunnuslukuja, analyysyjä ja vertailuja verrokkikuntiin.

Keskeisimmät toteutuneet asiat ja tavoitteet

- kuntatalouden vahvistuminen jatkui
- markkinointi ja viestintä tehostui
- rakentajan raksaraha otettiin käyttöön 1.6.2024 alkaen
- päätettiin maksuttoman varhaiskasvatuksen käyttöönotosta 1.1.2025 alkaen
- päätettiin Suomen suurimman kotihoidontuen kuntalisän eli Muksurahan käyttöönotosta 1.1.2025 alkaen
- yhteistyö ja vuorovaikutus lisääntyivät sekä kunnan ulkopuolella että sisällä
- tapahtumatarjonta lisääntyi
- Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhakan taloutta tervehdytettiin
- Eteläisen Keski-Suomen Työllisyysalueen toimipiste aloitti 1.1.2025 Toivakassa

Keskeisimmät toteutumatta jääneet tai vain osittain toteutuneet asiat ja tavoitteet:

- asukasmäärä laski 15 hlöä, kun tavoitteena oli kasvu
- myytiin vain yksi asuintontti, kun tavoitteena oli kolme asuintonttia ja yksi yritystontti
- päätösten vaikutusten arviointia ei tehty, kun tavoitteena oli tehdä yksi
- vesihuoltolaitoksen talouden tasapainottamistoimenpiteet ovat kesken
- henkilöstön työhyvinvoinnin edistäminen vaatii tavoitteellista toimintaa
- henkilöstöjohtaminen on puutteellista

Tarkastuslautakunta toteaa, että kuntastrategian keskeisin tavoite eli kasvu ei toteutunut, mikä vaarantaa pitkällä aikavälillä kunnan tulevaisuuden.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että keskeisimpien strategisten tavoitteiden asettamiseen ja saavuttamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

4.3. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Toimintakertomus sisältää kuvauksen sisäisen valvonnan toiminnan ohjeistuksesta, mutta ei sen havainnoista ja tuloksista.

Maksuliikenteen hyväksymiset, luottotappiot ja muistiotositteet tulee tarkistaa siten, että sama henkilö ei toimi asiallisena tarkastajana ja hyväksyjänä. Laskut tulee tarkistaa ja hyväksymismerkinnät tehdä. Erityinen huomio tulee kiinnittää vaarallisten työyhdistelmien purkamiseen. Kunnan pieni henkilöstömäärä ei estä toimintojen pilkkomista useammalle henkilölle siten, että vaarallisia työyhdistelmiä ei muodostu.

Tarkastuslautakunta ehdottaa, että sisäisen valvonnan ohjeet päivitetään, valvontasuunnitelma laaditaan vuosittain, henkilöstö koulutetaan sisäisen valvonnan ohjeiden ja laaditun sisäisen valvonnan suunnitelman mukaisiin tehtäviin sekä työn tulokset raportoidaan ja käsitellään ohjeiden mukaisesti.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä strategisten tavoitteiden saavuttamista ja toiminnan jatkuvuutta uhkaavien riskien, kuten saavuttamattomien kasvutavoitteiden, henkilöriskien ja ulkoisten uhkien varalta?

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä tilintarkastajan tilintarkastuskertomusta yksityiskohtaisemmassa tilintarkastusraportissa esille tuomien havaintojen johdosta?

4.4. Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen alainen toiminta ja talous on pitkälti toteutunut suunnitellusti. Kunnanhallituksella on keskeinen rooli kuntakonsernin ja kunnan toiminnan ja talouden suunnittelussa ja johtamisessa. Erityistä kiitosta voi antaa digitalisoitumisen, päätöksenteon tuen kehittämisestä, viestinnän tehostumisesta, elinkeino- ja työllisyyden edistämisestä. Kunnanhallituksen rooli koko kuntakonsernin ja kuntaorganisaation toiminnan johtajana on saanut lisää virtaa ja tuloksiakin on alkanut näkyä. Kunnanhallitusta koskevia yksityiskohtaisempia havaintoja on kirjattu muuhin tämän asiakirjan kohtiin, joten niitä ei tässä toisteta.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko kunnanhallitus tarkistanut, että hallintosäännössä sille kuuluvat tehtävät on toteutettu?

4.5. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan alainen toiminta ja talous toteutui pääosin suunnitellusti. Erityistä kiitosta voi antaa hallintokunnan tunnuslukuraportoinnista, oikea-aikaisista rekrytoinneista, aktiivisesta hankerahoituksen hyödyntämisestä ja oman toiminnan kehittämisestä. Henkilöstön jaksamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Hyvinvointisuunnittelijan ja hyvinvointityöryhmän toiminta alkaa tuottaa tulosta. Lautakunta on tehostanut Toivakassakin toimivan Puulan Seutuopiston ohjausta. Koulujen oppilasmääräennusteet ovat laskemassa, mikä voi vaarantaa Kankaisten kyläkoulun toiminnan jatkumisen.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten aiotaan turvata Kankaisten kyläkoulun toimintaedellytykset ja toiminnan jatkuminen?

4.6. Kuntaympäristölautakunta

Kuntaympäristölautakunnan alainen toiminta ja talous toteutuivat pääosin suunnitellusti investointeja ja vesihuoltolaitosta lukuun ottamatta.

Lupa- ja ympäristöjaoston alainen toiminta ja talous toteutuivat olennaisilta osiltaan pääosin suunnitellusti.

Sote-kiinteistöjen eli pääosin hyvinvointialueen käyttöön kunnan vuokraamat kiinteistöt on yhtiötettävä viimeistään 1.1.2026. Toivakan sote-kiinteistöjen yhtiöittämisen valmistelu on meneillään.

Kunnan kiinteistöohjelma oli luonnosvaiheessa jo vuonna 2023, mutta se valmistui vasta toukokuussa 2025. Kiinteistöohjelman valmistumista viivästytti hyvinvointialueelle vuokrattavien sote-kiinteistöjen vuokrauksen jatkumisen varmistuminen.

Kuntaympäristölautakunnan alaisten toimintojen kustannustehokkuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tulee selvittää nykyisten toimintojen yksikkökustannukset ja pyrkiä etsimään keinoja kustannustehokkuuden parantamiseksi. Toiminnan päivittäiseen johtamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä kuntaympäristölautakunnan alaisten toimintojen kustannustehokkuuden selvittämiseksi ja tehokkuuden parantamiseksi.

4.7. Vesihuoltolaitos

Toivakan kunnan vesihuoltolaitos on laskennallisesti eriytetty kuntaympäristölautakunnan alainen taseyksikkö. Sen tulos oli 114 303 € alijäämäinen (197 409,34 € alijäämäinen vuonna 2023). Vesihuoltolaitoksen taseessa on kertynyttä alijäämää yhteensä 1 046 761 € (932 457 €).

Verkostoon pumpattiin vettä 102 253 m³ (98 826 m³ vuonna 2023), josta vain 72 144 m³ (74 844 m³) laskutettiin käyttäjiltä. Laskuttamattoman puhtaan veden 30 109 m³ (23 982 m³) osuus on 30 % (26 %) ja sen laskennallinen hinta on yli 46 000 € (alv 0 %) ilman jäteveden hintaa.

Jätevettä vastaanotettiin 85 058 m³ (91 491 m³ vuonna 2023), josta vain 61 451 m³ (61 773 m³) laskutettiin käyttäjiltä. Laskuttamattoman jäteveden 23 607 m³ (29 718 m³) 27 % (32 %) laskennallinen hinta on lähes 70 000 € (alv 0 %) ilman puhtaan veden hintaa.

Vesihuoltolaitos sai liikevaihtoon kirjattavia liittymismaksutuloja 7 386 € (4 096 € vuonna 2023).

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä

- laskuttamattoman veden ja laskuttamattoman jäteveden suuren määrän selvittämiseksi ja pienentämiseksi,
- vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen liittymättömien liittymävelvollisten liittämiseksi verkostoon ja uusien liittyjien saamiseksi ja
- vesihuoltolaitoksen talouden tasapainottamiseksi.

4.8. Investoinnit

Investointeja oli suunniteltu 1 320 080 € ja talousarviomuutoksen jälkeen 1 442 340 €, josta toteutui 878 800 € eli 61 %. Poikkeama oli 563 541 €. Talousarviossa ei ole perusteltu investointeja, asetettu niille toiminnallisia ja taloudellisia tuotto- ja kulutavoitteita eikä arvioitu niiden vaikutuksia esim. kuntastrategian toteuttamiseksi. Tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa on raportoitu investointien toteutuman tilanne. Kunnanvaltuuston tahto ei ole toteutunut, kun investointeja ei ole toteutunut valtuuston hyväksymällä tavalla.

Osa aiemmista investoinneista ei vielä ole alkanut tuottaa niistä odotettuja tonttikauppoja ja muita hyötyjä. Näitä alisuoriutuneita investointeja ovat mm. Nisulan alueen tontit Päijänteen rantamaisemissa, Viisarimäen yritysalueen tontit ja Kankaisten kyläkoulun viereiset tontit.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä investointien perustelemisen, suunnittelun, toteutuksen ja tavoitteiden saavuttamisen tehostamiseksi.

4.9. Henkilöstö

Henkilön työkuormitusta lisää muun muassa organisaation ohuus, sijaisten ja samaa työtä tekemään kykenevien vähäisyys tai kokonaan puuttuminen, jolloin poissaolo työstä johtaa henkilön töiden kasaantumiseen, työn viivästymiseen tai jopa kokonaan tekemättä jäämiseen. Tällaisessa tilanteessa yksittäisen henkilön pitempi poissaolo voi vaarantaa jopa koko kunnan toiminnan. Työtehtäviä tulee jakaa eri henkilöille. Henkilöstöä tulee kouluttaa siten, että kussakin tehtävässä on vähintään kaksi, mutta kriittisissä tehtävissä useampikin tehtävän välittömään hoitamiseen kykenevä henkilö. Myös tarvittavat välineet, tunnuksot, oikeudet ja ohjeistot tulee ottaa käyttöön jaettujen tehtävien mukaisesti.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä edellä kuvattujen työtehtävien jakamiseksi?

Henkilöstökertomus 2024 valmistui 14.4.2025. Henkilöstön sairauspoissaolopäivät olivat 13,44 pv/hlö vuonna 2024 (15,8 pv/hlö vuonna 2023). Sairauspoissaolojen määrä väheni vuodessa 2,4 pv/hlö.

Työhyvinvointikyselyyn huhtikuussa 2024 vastasi 60 % työntekijöistä eli 56 hlöä. 80 % kaikista vastanneista ei ole kohdannut viimeisen 12 kuukauden aikaan työpaikalla häirintää, epäasiallista kohtelua tai henkistä väkivaltaa. Toisin sanoen 20 % eli 11 hlöä on joutunut työpaikallaan kohtaamaan häirintää, epäasiallista kohtelua tai henkistä väkivaltaa.

Tarkastuslautakunta ehdottaa, että työhyvinvointikyselyn alhaisen vastausprosentin syyt selvitetään ja että häirintää, epäasiallista kohtelua tai henkistä väkivaltaa työssään kohdanneiden tilanteet selvitetään ja ryhdytään tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin.

Tarkastuslautakunta kysyy, missä määrin kehityskeskusteluja hyödynnetään johtamisessa, työn ja prosessien kehittämisessä?

Vuoden 2023 yt-prosessin ja hyvinvointialueuudistuksen henkilöstömuutosten sekä 1.1.2025 toteutuneen työllisyysalueen paikallisen toimintapisteen käynnistymisen seurauksena erityisesti kaikkien Toivakkatalossa työskentelevien henkilöiden työhyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko työhyvinvointikyselyn tulokset käsitelty henkilöstön kanssa ja mihin toimenpiteisiin on ryhdytty henkilöstön työhyvinvoinnin ja työilmapiirin edistämiseksi?

Kunnanhallitus päätti 2.10.2023 ottaa käyttöön Easywhistlen Toivakan kunnassa lakisääteisenä ilmoituskanavana väärinkäytösten ilmoittamiselle (Whistleblowing). Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan järjestelmä ei kuitenkaan vielä ole otettu käyttöön.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty lakisääteisen ilmoituskanavan käyttöönottamiseksi?

4.10. Hyvinvointikertomus

Hyvinvointikertomus toivakkalaisten hyvinvoinnin tilanteesta laaditaan kerran valtuustokaudessa ja seuraavan kerran valtuustokauden päättyessä 2025, mutta se ei valmistunut arviointikertomuksen laatimiseen mennessä. Hyvinvointiraportti laaditaan muina vuosina kuin hyvinvointikertomuksen laatimisvuonna. Hyvinvointiraportti vuodelta 2023 on käsitelty vuoden 2023 arviointikertomuksessa.

4.11. Keski-Suomen tarkastuslautakuntien yhteinen arviointi

Keski-Suomen tarkastuslautakuntien puheenjohtajaverkoston yhteinen arvioinnin teemana vuonna 2024 oli työllisyyden edistämisen yhdyspinnat ja liikuntaneuvonta, joita koskeva arviointi on kokonaisuudessaan luettavissa liitteissä 1 ja 2.

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan kunnassa ryhtyä liitteessä 1 olevan työllisyyden edistämisen rajapintojen arvioinnin takia?

Tarkastuslautakunta kysyy, mihin toimenpiteisiin aiotaan kunnassa ryhtyä liitteessä 2 olevan liikkumisen edistämisen arvioinnin takia?

4.12. Arviointikertomusten huomioon ottaminen

Tarkastuslautakunta sai vastaukset vuoden 2023 arviointikertomuksessa esittämiin kysymyksiin. Lautakunnan näkemyksen mukaan kehitys parempaan suuntaan on käynnissä tarkastuslautakunnan havaintojen huomioon ottamisessa. Osa vastauksissa kerrotuista toimenpiteistä odottaa edelleen toteuttamistaan tai ainakin toteutuksen tuottamia tuloksia.

Tarkastuslautakunta esittää tämän ja aikaisempien vuosien arviointikertomuksiin tutustumista ja toimenpiteiden käynnistämistä siten, että ne otetaan huomioon jo vuoden 2026 talousarviota ja vuosien 2026–2028 toimintasuunnitelmaa laadittaessa.

4.13. Muita yksittäisiä havaintoja

Toivakan kunta jatkoi 1,9 miljoonan euron kuntatodistuksen* uusimista ja käyttöä vuoden 18.11.2024 asti, vaikka samanaikaisesti kunnan pankkitileillä oli yhteensä

useiden miljoonien eurojen käteisvarat Suur-Savon Sähkö Oy:n osakkeiden myynnistä. Esimerkiksi 15.8.2024 uusitun 1,9 miljoonan kuntatodistuksen korko oli 3,66 % ja samaan aikaan pankkitalletuksille maksettava korko oli tähän verrattuna huomattavasti vähemmän. Kuntatodistuksen uusimattomuuden jälkeenkin vuoden 2024 viimeisenä päivänä kunnan rahavarat olivat 2 014 056 €.

**Kuntarahoituksen nettisivujen mukaan. "Kuntatodistus on helppo ja nopea tapa hakea lyhytaikaista rahoitusta. Se on kunnan tai kuntayhtymän rahamarkkinoilla liikkeeseen laskema lyhytaikainen velkasitoumus. Kuntatodistus sopii alle 12 kuukauden rahoitustarpeisiin ja on joustava väline maksuvalmiuden hoitoon, kassanhallintaan ja äkillisiin rahoitustarpeisiin. Kuntatodistuksen laina-aika on vähintään yksi päivä ja alle yksi vuosi. Yksittäisen kuntatodistuksen pienin nimellismäärä on 100 000 euroa. Kuntatodistuksen liikkeeseenlasku tulee kilpailuttaa kaksi päivää ennen haluttua rahoitustarvetta. Rahoituskustannus määräytyy kuntatodistuksen liikkeeseenlaskuhetken markkinakoron mukaan."*

Tarkastuslautakunta kysyy, paljonko korkotappiota ja muita kuluja kertyi Toivakan kunnan kuntatodistusten uusimisesta siitä hetkestä alkaen, kun kuntatodistusten uusiminen muuttui tarpeettomaksi Suur-Savon Sähkö Oy:n osakkeiden kauppahinnan saamisen jälkeen.

Kunnanvaltuusto hyväksyi 16.12.2024 varallisuuden hoidon ja rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteet. Periaatteiden noudattamisesta ei ole raportoitu vielä vuonna 2024 tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan kassavarojen, varallisuuden ja muunkin omaisuuden hoitoon tulee kiinnittää aiempaa suurempi huomio.

5. Talouden tasapainottamisen tarve

Vuoden 2024 talousarvio ei sisältänyt ohjelmaa kuntakonsernin tai kunnan talouden tasapainottamiseksi, koska kunnan ja kuntakonsernin taseessa ei ollut kattamatonta alijäämää. Kuntakonsernin taseessa oli tilinpäätöksessä 2024 kertynyttä ylijäämää 3 364 790 € (2 710 000 € vuonna 2023). Vastaavasti kunnan taseessa oli kertynyttä ylijäämää 1 760 746 € (1 103 188 €). Kuntakonsernin ja kunnan vuoden 2025 talousarvio ja vuosien 2025–2027 taloussuunnitelma ei sisällä alijäämäisiä vuosia, joista syntyisi kuntalain mukaista talouden tasapainottamisvelvoitetta ja alijäämän kattamisvelvoitetta.

Tarkastuslautakunta katsoo, että Toivakan kuntakonsernin ja kunnan tilinpäätös ja talousarvio ei edellytä talouden tasapainottamista.

Vesihuoltolaitoksen taseessa on kattamatonta alijäämää 1 046 761 € (932 457 € vuonna 2023) ja uutta alijäämää kertynee myös kuluvalta vuodelta jo toteutettujen maksujen korotusten jälkeen.

Tarkastuslautakunta katsoo, että voimassa oleva Toivakan vesihuoltolaitoksen talouden tasapainotusohjelma on riittävä talouden tasapainottamiseksi, mutta vaatii toteutuakseen useita vuosia.

Toivakan kuntakonsernia ja kuntaa ei enää välittömästi uhkaa erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan eli ns. kriisikunnan kriteerien

täytyminen, kun alijäämää saatiin katettua jo vuoden 2023 tilinpäätöksessä ja kertynyt ylijäämä kasvoi vuoden 2024 tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunta toteaa huomionaan, että Toivakassa on syytä jatkaa tarkkaa ja ennakoivaa talouden seurantaa.

6. Yhteenveto

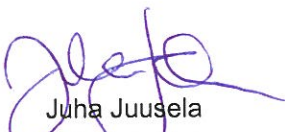
Tarkastuslautakunnan arvion mukaan valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kuntakonsernissa ja kunnassa ovat pääosin toteutuneet. Kuntastrategian kasvutavoitteiden toteutumattomuus vaarantaa kunnan tulevaisuuden. Kunnan toiminta on järjestetty pääosin tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla, mutta parantamisen varaa on muun muassa kustannustehokkuudessa, vaarallisten työyhdistelmien poistamisessa ja henkilöstöjohtamisessa. Tärkeimmät poikkeamat on tuotu esille tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa, tilintarkastajan raportissa tai tässä arviointikertomuksessa.

Toivakan kuntaa on ryhdytty kehittämään aiempaa määrätietoisemmin ja tavoitteellisemmin. Tämä työ on alkanut näkyä ja tuloksia alkaa vähitellen syntyä.

Tarkastuslautakunta haluaa kiittää hyvää työstä kunnan henkilöstöä, päätöksentekijöitä ja kuntalaisia sekä erityisesti kunnanjohtajaa.

Päiväys ja allekirjoitukset

Toivakassa 20.5.2025

Juha Juusela
puheenjohtaja

Osmo Tervo
varajäsen

Toivakan kunnan tarkastuslautakunta

Markku Kauppinen
jäsen

Jouko Vanhatalo
jäsen

Annikki Pelkonen
jäsen

TARKASTUSLAUTAKUNTIEN YHTEINEN ARVIOINTI – TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISEN YHDYSPINNAT

TE-palvelut ovat siirtyneet kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen. Keski-Suomessa on kolme työllisyysaluetta, joiden vastuukuntina toimivat Äänekosken (13 kuntaa), Jyväskylän (2 kuntaa) ja Jämsän (8 kuntaa) kaupungit.

1.1.2025 alkaen kunnilla on myös kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä. Kunta vastaa sekä työttöminä työnhakijoina että työvoiman ulkopuolella olevien kotoutumisen edistämisestä. Työnhakijoina olevien kotoutujien palvelut järjestetään työllisyysalueella. Työvoiman ulkopuolella olevien palvelujen järjestämisestä vastaa kunta, joka voi päättää mihin palvelut hallinnollisesti sijoittuvat ja miten ne organisoidaan.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (TYP) korvataan 1.1.2025 lailla työllistymisen monialaisesta edistämisestä (TYM).

Uudistukset edellyttävät yhteistyötä erityisesti elinkeino-, työllisyys- ja koulutuspalvelujen sekä hyvinvointialueen palvelujen kesken.

Arviointi on toteutettu niin, että työllisyysalueiden vastuuhenkilöitä on kuultu syksyllä 2024 ja heille on lähetetty vuoden 2025 alkupuolella kysely keskeisistä yhteistyön järjestämiseen liittyvistä teemoista.

Keski-Suomen hyvinvointialueen strateginen tavoite on, että asukkaiden hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat. Tavoitteen toteutumista arvioidaan siitä näkökulmasta, miten kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät ovat muuttuneet ja miten palvelun saatavuus on kehittynyt. Työllisyysalueiden näkökulmasta kuntouttavan työtoiminnan palveluissa onnistuminen on tärkeää työllisyyden edistämistä, vaikka vuoden 2025 alusta alkaen palveluissa olevien määrä ei enää vähennä kuntien työttömyysturvamaksujen osuutta.

Työttömien terveystarkastukset parantavat palvelutarpeen arviointia ja työllistymistä. Terveystarkastusten toteuttaminen vaikuttaa myös hyvinvointialueen saamaan rahoitukseen HYTE-kertoimen kautta. Arvioinnissa on selvitetty työttömien terveystarkastusten toteutumista ja ennakoituja vaikutuksia työllistymiseen.

Seuraavassa taulukossa on työllisyysalueille osoitetut määrärahat ja työllisyyden edistämiseksi asetetut talousarviotavoitteet vuodelle 2025.

Työllisyysalue	Määräraha, M€	Talousarviotavoitteet
Pohjoinen (Äänekoski)	7,8	- Asiakastavoite: Työ ja tekijä kohtaavat • Työttömyysaste • Virta 3 kk työttömyyteen ja asiakaspalautekysely työnantajille ja työnhakijoille (KEHA-keskuksen kysely) - Palvelutavoite: Palvelut ovat oikea-aikaisia ja kohdennettuja sekä prosessit ja rakenteet ovat suorituskykyisiä • Status 3 kk palveluiden päättymisen jälkeen - Henkilöstötavoite: Osaava ja kehittyvä henkilöstö. Tavoitteena on jatkuvasti oppiva ja asiantunteva henkilöstö, joka on motivoitunut ja sitoutunut tehtäväänsä • Henkilöstökysely • Kehitys- ja osaamiskeskustelu • Henkilöstö lähtöseuranta (pulssi-kysely) - Taloustavoite: Resurssit on mitoitettu oikein suhteessa lakisääteiseen tehtävään ja talous on tasapainossa. Tiedolla johtaminen ohjaa toimintaa. • Budjettiseuranta kuukausittain • Suunnitelmavelka • Asiakasmäärä • Avoimien työpaikkojen määrä • Ehdokasasettelujen määrä • Kuntakohtainen työttömyysturvaku.
Keskinen (Jyväskylä)	28,2	Nuorten työllistymiseen ja koulutukseen ohjaamiseen panostetaan, työttömyysaste laskee, työttömyyden kesto lyhenee, palveluiden piirissä olevien asiakkaiden määrä kasvaa suhteessa työttömien työnhakijoiden määrään, pitkäaikaistyöttömyys laskee
Eteläinen (Jämsä)	4,6	Asetetut tavoitteet liittyvät lähinnä lakisääteisen palvelun tuottamiseen. Työllisyysalueen toimintaa ja taloutta kehitetään tiiviissä yhteistyössä työllisyysalueen kuntien kanssa. Uudistuksen valtakunnallisten tavoitteiden ja kuntien välisen yhteistoimintasopimuksen mukaisesti työllisyysalueen toimintaa ja palveluita kehitetään vastaamaan tehokkaasti ja vaikuttavasti paikallisten työmarkkinoiden tarpeisiin. Työllisyysalue tuottaa saavutettavaa lähipalvelua, kotoutumiskoulutusten jonot lyhenevät, maksatuksen käsittelyjonot puretaan ja maksatuksen aikataavoitteet toteutuvat.

Arvioinnin aineisto

Tarkastuslautakuntien puheenjohtajien ja viranhaltijoiden sekä hyvinvointialueen ja työllisyysalueiden vastuvalmistelijoiden yhteisen seminaarin 12.9.2024 pohjalta on suunniteltu arvioinnin toteutusta. Seminaarissa on kuultu hyvinvointialueen vastuuhenkilöiden esityksiä kuntouttavaan työtoimintaan ja työttömien terveystarkastuksiin liittyen.

Tarkastuslautakuntien puheenjohtajien kokouksessa 11.12.2024 on päätetty toteuttaa alkuvuodesta 2025 kysely työllisyysalueiden aloitukseen liittyen. Keski-Suomen tarkastuslautakuntien lähettämään Forms-kyselyyn kunnille on vastannut 13 kuntaa: Hankasalmi, Joutsa, Jyväskylä, Jämsä, Kannonkoski, Keuruu, Kyyjärvi, Laukaa, Petäjävesi, Pihtipudas, Saarijärvi, Toivakka ja Äänekoski. Kaikkien kolmen työllisyysalueen johtajat ovat vastanneet työllisyysalueen aloitukseen liittyvään Forms-kyselyyn.

Keväällä arvioinnin aineistoa on täydennetty hyvinvointialueelta saatujen tietojen perusteella. Kokouksessa 26.3.2024 on kuultu myös liikuntaneuvonnasta, joka liittyy edellisen vuoden arvioinnin seurantaan liikkumisen edistämisestä.

Arviointikysymykset

- Miten kuntouttava työtoiminta on toteutunut ja mitkä ovat esille nostetut kehittämis ehdotukset kyselyiden perusteella?
- Miten työttömien terveystarkastukset ovat toteutuneet ja mitkä ovat esille nostetut kehittämis ehdotukset kyselyiden perusteella?
- Mitä haasteita työllisyysalueiden aloitukseen on liittynyt?

Arvioinnin toteuttaminen ja tulokset

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on hyvinvointialueen järjestämää aikuisten sosiaalipalvelua, joka perustuu lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta (189/ 2001 ja 399/202) ja sosiaalihuoltolakiin (1301/2014). Kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan palvelua, jonka tarkoituksena on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle (Sosiaalihuoltolaki 14 §).

Keski-Suomen hyvinvointialueella palvelua on toteutettu vuonna 2024 omana toimintana (25,9 %), ostopalveluna (67 %) ja yhteistyösopimusten kautta kunnissa (7,1 %). Vuonna 2024 ostopalveluihin budjetoitiin 3,2 miljoonaa euroa ja toteuma oli 4,1 miljoonaa euroa. Palveluntuottajia kuntouttavassa työtoiminnassa on yhteensä noin 60. Kuntouttavaa työtoimintaa ostetaan tarpeen mukaan hankintasopimusten mukaisilta yhdistyksiltä.

Hyvinvointialueen strateginen tavoite on, että keski-suomalaisien hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat, jota mitataan mm. kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärällä ja sen kasvulla. Tavoitetaso on 1 650 asiakasta kuukaudessa ja vuoden 2024 toteuma on 1 672. Ostopalveluun on ollut jonoa ainoastaan Jyväskylässä 1 kuukaudesta 5 kuukauteen.

Vuonna 2024 hyvinvointialueen oman kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärä on ollut 346 asiakasta. Kuntouttavan työtoiminnan yksiköissä ja ryhmämuotoisessa toiminnassa on työskennellyt 22 kuntouttavan työtoiminnan ohjaajaa. Kuntouttavan työtoiminnan jaksojen sisältö koostuu muun muassa seuraavista työllistymistä edistävästä asioista:

- omien voimavarojen, vahvuuksien ja osaamisalueiden kartoittamiseen ja tunnistamiseen,
- oman terveydentilan ja hyvinvoinnin lisäämiseen,
- sosiaaliseen vahvistumiseen,
- konkreettisten tavoitteiden luomiseen ja niissä etenemiseen,
- työelämän sääntöihin tutustumiseen ja opetteluun,
- työnhaku- ja koulutushaussa tarvittavien asiakirjojen teossa auttamiseen.

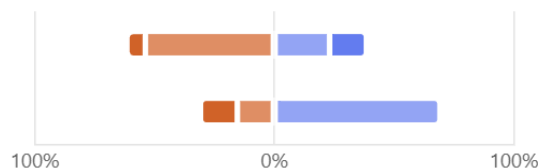
Hyvinvointialue järjestää myös sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa ja sosiaalista kuntoutusta, joita ei tässä käsitellä.

Kunnilta pyydettiin näkemystä siitä, miten yhteistyö hyvinvointialueen kanssa sujuu kuntouttavassa työtoiminnassa. Kyselyn perusteella yhteistyö kuntouttavassa työtoiminnassa toimii melko huonosti (69,2 % vastaajista) ja melko tai erittäin hyvin (30,8 % vastaajista).

● Erittäin hyvin ● Melko hyvin ● Melko huonosti ● Erittäin huonosti

Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa työttömien terveystarkastusten osalta toimii

Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa kuntouttavassa työtoiminnassa toimii

Kuntakyselyn mukaan kuntouttavaa työtoimintaa pidetään tärkeänä työllistymistä edistävänä palveluna ja palvelun paikkoja toivotaan enemmän. Toisaalta tuodaan esille, että kunnan kannalta kuntouttava työtoiminta ei enää ole suoraan työllisyyttä edistävä palvelu, vaan yhä selvemmin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu (sosiaalinen kuntoutus).

Havainto: Kyselyn perusteella kuntouttavan työtoiminnan palvelusta ei ole kunnan näkökulmasta ollut riittävästi siirtymiä avoimille työmarkkinoille. Kuntouttavan työtoiminnan toivottaisiin oleva entistä yksilöidämpää ja tavoitteellisempaa ja että myös kuntouttavalla työtoiminnalla voidaan edistää vastaamista nopeasti muuttuvan työelämän osaamistarpeisiin entistä nopeammin. Tärkeänä pidetään oikea-aikaista ohjautumista tarpeen mukaiseen palveluun.

Havainto: Jatkopalvelut kuntouttavan työtoiminnan jälkeen ovat tärkeitä.

Työllisyysalueita on kyselyssä pyydetty arvioimaan, kuinka paljon työllisyysalueen asiakkaissa on arviolta henkilöitä, jotka eivät enää kuntoudu työmarkkinoille vaan tarvitsisivat muuta palvelua tai eläkepäätöksen. Eteläisellä työllisyysalueella noin puolet (50 %) pitkäaikaistyöttömistä ei arvioin mukaan enää kuntoudu yleisille työmarkkinoille, pohjoisella työllisyysalueella noin 30 prosenttia työttömistä työnhakijoista ja keskisellä työllisyysalueella noin 7–10 prosenttia. Osa-aikatyön vastaanottamisen vaikeutuminen on ristiriidassa tämän tilanteen kanssa. Mikäli työkykyä ei ole kokopäiväiseen työhön tulisi voida tehdä työtä työkyvyn mukaan.

Havainto: Haasteena on, että työttömissä työnhakijoissa on edelleen henkilöitä, jotka eivät kuntoudu yleisille työmarkkinoille, mikä lisää kuntien työttömyysturvamaksuja.

Työttömien työnhakijoiden terveystarkastukset

Kuntien mielestä yhteistyö hyvinvointialueen kanssa toimii työttömien terveystarkastusten osalta melko tai erittäin hyvin (61,5 %) ja melko tai erittäin huonosti (38,5 %). Terveystarkastusten toteutuminen vaikuttaa hyvinvointialueen HYTE-rahoitusosuuteen (yksi prosessi-indikaattori).

Kunnille tehdyn kyselyn ja hyvinvointialueen asiantuntijoiden kuulemisen perusteella hyvinvointialue on kehittänyt työttömien terveystarkastusta vuoden 2024 aikana, jonka vuoksi toiminnalla on hyvä pohja. Lisäksi hyvinvointialue on resursoinut työttömien terveystarkastuksiin omaa henkilöstöä. Työttömien terveystarkastuksiin on otettu käyttöön keskitetty malli työllisyysalueiden mukaisesti. Työllisyysalueille

nimetyt hoitajat toteuttavat terveystarkastuksia, ja ovat osa Työkyvyn tuen tiimejä. Syksyllä 2024 on hyvinvointialueen toimintaa muutettu niin, että työllisyyspalveluista ohjataan asiakas täyttämään hyvinvointialueen verkkosivuilla oleva sähköinen esitietolomake, jonka myötä asiakkaan työllisyysalueelle nimetty hoitaja ottaa asiakkaaseen yhteyttä.

Yhteistyökäytäntöjä sosiaalipalveluiden, kuntoutuspalveluiden, työllisyyspalveluiden sekä KELA:n kanssa on vahvistettu. Digitarkastusten osuus on ollut 17 prosenttia vuonna 2024 ja osuutta on tarkoitus kasvattaa. Kehittämistoimenpiteet alkavat vaikuttaa terveystarkastusten tehostumisena. Tilastoinnin puutteita tulee kuitenkin edelleen korjata. Vuoden 2023 tilastointi on ollut epäluotettavaa ja tätä on vuoden 2024 aikana korjattu.

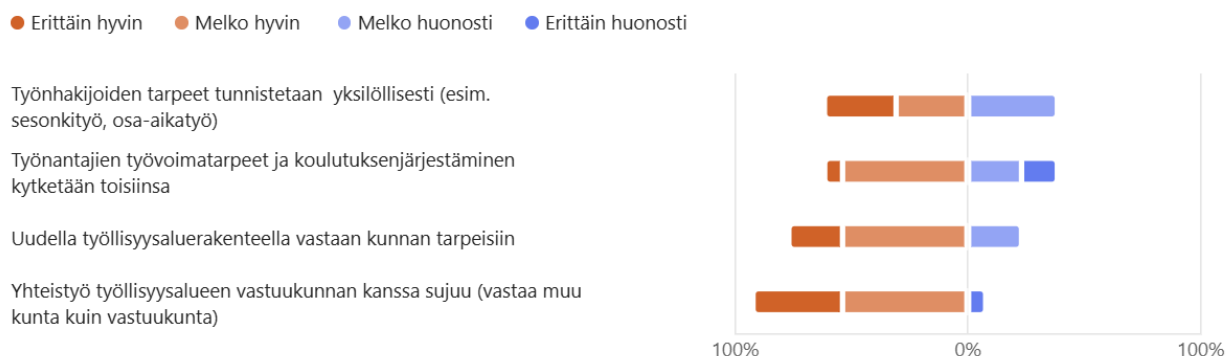
Kunnille tehdyn kyselyn perusteella on osittain epäselvää, millaisessa palveluverkostossa ja millaisin tiedonsaantioikeuksin työttömän työnhakijan terveystarkastuksen palaute käsitellään ja sovitaan jatkotoimista.

Havainto: Työttömien terveystarkastusten jälkeisistä palveluista sopimisessa on vielä haasteita yhteistyön tekemisen näkökulmasta.

Työllisyysalueiden aloitukseen liittyvien haasteiden ratkaiseminen

Kuntien rahoitusosuus työllisyysalueelle kunnan budjetista vaihtelee 1,05 prosentista 1,7 ja 2,06 ja 2,2 ja 2,9 prosenttiin kunnan ulkoisista menoista kuntien vastausten perusteella. Tulevina vuosina valtionosuusrahoitus työllisyyden edistämiseen on yleiskatteellista, ja työllisyyden edistämisen budjettien tulee perustua alueen todelliseen tarpeeseen. Tarvetta tulee budjetoida suhteessa yrityspalveluihin tai muuhun elinvoiman edistämiseen.

Kuntakyselyyn vastanneiden 13 kunnan näkemyksen mukaan tilanteessa, jossa työllisyysalueet ovat vasta aloittaneet toimintansa, työnhakijoiden tarpeet tunnistetaan yksilöllisesti erittäin tai melko hyvin (61,6 %) ja vastaavasti melko huonosti (38,4 %). Työnantajien työvoimatarpeet ja koulutuksenjärjestäminen kytketään toisiinsa melko tai erittäin hyvin (61,5 %) ja melko tai erittäin huonosti (38,5 %).

Työttömyysturvamenojen kasvu vaikuttaa kuntien talousarvioihin ja palveluiden kustannuskehitykseen. Siksi työttömien työnhakijoiden osaamisen ja työnantajien työvoimatarpeiden oikea-aikainen ja nopea tunnistaminen on tärkeää. Tähän kohdistuu myös monet talousarviotavoitteet, joita kunnissa ja työllisyysalueella on asetettu. Kunnissa korostetaan mahdollisimman yksilöllisten palvelujen tarjoamista

yhteistyössä yritysten, työnhakijoiden, koulutuksen järjestäjien ja kunnan kesken. Kunnissa nähdään, että niiden tehtävä on edistää yritysten kasvua ja työvoiman liikkuvuutta.

Kunnilla on myös ”omia” keinoja työn kysynnän ja tarjonnan kohtaannon tehostamisessa, kuten kuntalaisä rekrytointiavustuksena työnantajille.

Havainto: Työttömien työnhakijoiden osaamisen ja työnantajien työvoimatarpeiden oikea-aikainen ja nopea tunnistaminen ja siihen reagointi on oleellista, mihin TE-palveluiden uudistuksella tuleekin vastata.

Kunnat ovat talousarvioissaan määritelleet työllisyyden edistämisen tavoitteet (kyselyn perusteella kaksi kuntaa ei ollut), samoin kunnat ovat määritelleet elinvoimatehtävänsä (kaksi kuntaa ei ollut). Elinvoimatehtävässä korostuvat työllisyysasteen nostaminen, työpaikkakehityksen arviointi, yritysten sijoittuminen kuntaan ja ylipäänsä yritysysteistyö, yrittäjämönteiset palvelut ja yritysten tarpeisiin vastaaminen sekä uusien yritysten lukumäärän kasvattaminen.

Työllisyyden edistämisen tavoitteissa korostuu aktiivinen toimijuus; yritysten ja työnantajien osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen, työvoiman osaamisen parantaminen koulutusyhteistyön kautta ja maahanmuuttajien työllistyminen sekä nuorisotyöttömyyden alentaminen.

Uudistukselta odotetaan tehokkuutta, mikä minimoisi työttömyysturvan maksuosuuden nousua. Tavoitteena on kehittää entistä tehokkaampia yritysysteistyömuotoja, jotta alueen työvoiman ja työmarkkinoiden tarpeet kohtaavat paremmin. Haetaan ratkaisukeskeisyyttä kaikkien asiakkaiden palvelemiseen.

Havainto: Kuntien elinvoiman ja työllisyyden edistämisen tavoitteet talousarvioissa ovat samansuuntaisia kuin mihin työllisyysalueita koskevalla uudistuksella pyritään.

Havainto: Johtaako työllisyysalueuudistus siihen, että kaikkien Keski-Suomen kuntien tilanne työllisyyden ja elinvoiman suhteen paranee vai johtaako tämä kuntien lisääntyvään eriytymiskehitykseen ja mikä osuus uudistuksella ylipäänsä on tähän kehitykseen? Tarkastuslautakunnat esittävät, että tällä valtuustokaudella aloitettua arviointiyhteistyötä jatketaan myös tulevilla valtuustokaudella.

Keski-Suomen kuntien haasteet elinvoiman ja työllisyyden ylläpitämisessä eroavat tiheän asutuksen ja vähäväkisempien kuntien kesken. Kunnat, joilla on oppilaitoksia, näkevät elinvoiman ja työllisyyden myönteisemmin. Asukasluvun väheneminen ja väestön ikääntyminen mainitaan toimintaympäristön muutoksina, jotka haastavat. Samoin työpaikkaomavaraisuus.

Vain yksi kunta on vastannut, ettei kunnan alueella ole työvoimapulaa. Kunnissa koetaan, että työvoimapulaa on erityisesti teollisuudessa, palveluammateissa yleensä kuten ravintola-alalla ja kiinteistöjen hoidossa. Työn kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen on edelleen haaste, ja yritysten on vaikea löytää ammattitaitoista työväkeä. Myös yritysten rahoitusmahdollisuudet ovat tiukentuneet ja niukentuneet tässä markkinatilanteessa.

Kunnat kehittävät toimintaympäristöään mm. erilaisilla hankkeilla. Uusiin energiamuotoihin (vety, aurinkovoima) investoidaan. Kaikki kunnat pyrkivät edistämään uusien työpaikkojen syntymistä, uusien yritysten sijoittumista kuntaan ja osaavan työvoiman saatavuutta. Kunnat kilpailevat keskenään yrityksistä. Rakennemuutokset vaikuttavat voimakkaasti.

Kunnilta kysyttiin, mitkä toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet työllisyystilanteeseen ja kunnan elinvoimaan. Näitä ovat olleet lyhyellä aikavälillä tapahtuneet eri uudistukset ja niihin liittyvät lainsäädännölliset muutokset.

1) Oppivelvollisuuslain uudistus: Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä. Nuoret muuttavat koulutusta tarjoaville paikkakunnille. Nuorten monialaisen palvelun merkitys on kasvanut.

2) Työttömyysturvalain uudistus: Osa-aikatoiden väheneminen. Osa-aikatyön vastaanottamisen houkuttelevuus laskenut (työttömyysturvan suojaosan poistuminen).

Onko alentunut työkyky johtanut todennäköisemmin pitkäaikaistyöttömyyteen, kun osa-aikatyö ei monien kohdalla osoittaudu realistiseksi vaihtoehdoksi?

Ovatko kunnat sopineet työllisyysalueen kanssa tehtävästä yhteistyöstä, jossa vakiinnutetaan työnvälityspalveluiden ja valmennuspalveluiden tuottamisesta kunnan omille työnhakijoille, millä on vaikutusta kunnan elinvoiman ja työllisyyden kehitykseen?

4) Palkkatukilain muutokset: Palkkatuki ei enää kerrytä työssäoloa.

5) Kotoutumislain uudistus: Kunnan uudet tehtävät maahanmuuttajien palvelutarpeen arvioinnin ja työllisyyden edistämisen palveluissa. Saadaanko ja millaisia positiivisia työllisyysvaikutuksia?

Havainto: Kuntien yhteistyön muodot työllisyysalueen kanssa ja työllisyysalueiden kesken sekä hyvinvointialueen kanssa etsivät vielä muotoaan, mihin tarvitaan ulkoista arviointia.

Kuntien vastauksissa korostui tärkeimpinä yhteistyökumppaneina yritykset/työnantajat sekä oppilaitokset. Työllisyysalueen tulee toimia yritysten osaamistarpeiden ja oppilaitosten tarjonnan kohtaannon edistäjänä. Yritysten osaamisvajeeseen tulee vastata koulutustarjonnalla, jolloin työtön työnhakija voi joutua opiskelemaan uudelle alalle tai täydentämään osaamistaan. Tärkeimpinä yhteistyökumppaneina mainittiin:

- työllisyysalue/työllisyysalueen vastuukunta (maininnat 5)
- paikalliset yritykset/alueen yritykset (5)
- työnantajat (7)
- oppilaitokset (7)
- Poke, Savonia, muut oppilaitokset, Jyväskylän yliopisto
- hyvinvointialue (2)
- naapurikunnat/naapurikunnat samalla työllisyysalueella
- Kela
- työllisyyspalveluntuottajat, Oiva Työ Oy

Keski-Suomessa oli helmikuun lopussa 2025 yhteensä 17 910 työtöntä työnhakijaa. Se on 1 057 (6,3 %) enemmän kuin vuotta aikaisemmin ja 239 henkilöä enemmän kuin kuukausi aiemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus maakunnan työvoimasta oli 14,2 prosenttia.

https://www.tyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ely=08#MainContainer_img1-image

Yhteenveto ja kehittämissuositus

Voisivatko työllisyysalueet selvittää, miten suojaosan poistuminen on vaikuttanut työn vastaanottamiseen ja yritysten rekrytointiin saada työntekijöitä?

Kuntouttavan työtoiminnan mittarina käytetään asiakasmäärää. Mitkä ovat työllisyysalueiden ja kuntien odotukset kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista/vaikuttavuudesta? Ovatko kunnat halukkaita ottamaan työllisyyttä edistävän kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen vastaan, mikäli tämä mahdollistuu?

Työllisyyttä edistävien toimintatapojen kehittämisessä oleellista on, miten työllisyysalue ja siihen kuuluvien kuntien elinvoimayksiköiden kanssa saadaan aikaan vaikuttavaa yhteistyötä. Miten kuntien elinvoimayksiköt ja työllisyysalue yhdessä edistävät elinkeinoja ja työllisyyttä; uutta yrittäjyyttä?

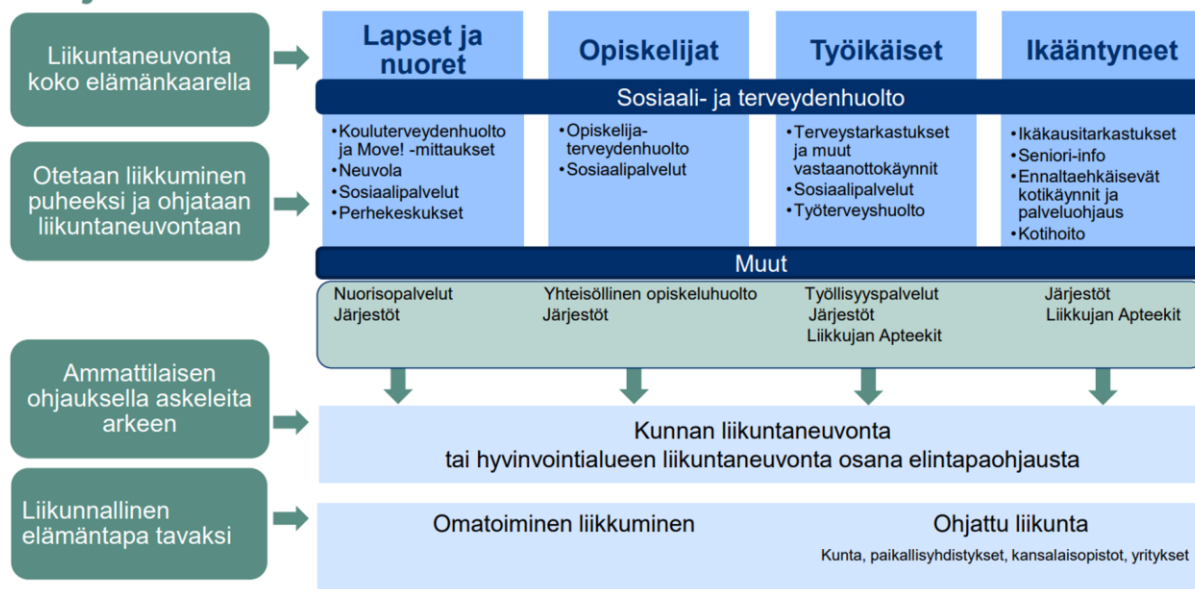
TARKASTUSLAUTAKUNTIEN YHTEINEN ARVIOINTI - LIIKUNTANEUVONTA

Tarkastuslautakunnat selvittivät vuoden 2023 arvioinnissaan lasten ja nuorten liikkumista ja toimenpiteitä liikkumisen edistämiseksi. Arvioinnissa todettiin, että kuntien toimenpiteet ovat vaikuttaneet lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan vahvistumiseen. Kuntien liikkumista edistävien ohjelmien toteutumisen seurantaan palattaneen myöhemmin uusien lautakuntien arvioinneissa. Vuoden 2024 liikkumisen edistämisen arvioinnissa on selvitetty liikuntaneuvonnan järjestämistä kuntien ja hyvinvointialueen kesken.

Hyvinvointialueella strategisena tavoitteena on asukkaiden hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen. Hyvinvointisuunnitelmaan sisältyy elämäntapaohjaus ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Liikuntaneuvonta on osa hyvinvointialueen elämäntapaohjauksen hoito- ja palveluketjuja. Liikuntaneuvonta-palvelua järjestävät Keski-Suomessa kunnat.

Sote-uudistuksen toimeenpanon yhteydessä on annettu suositus liikuntaneuvonnan yhdyspintatyöhön ja liikuntaneuvontaan ohjaamisesta (alla kuva).

Ohjautumisen reitit liikuntaneuvontaan

Liikuntaneuvonta yhdyspinnoilla – ohjeistus sote-uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon 2022

Liikkuva Aikuinen -ohjelman puitteissa kerätään liikuntaneuvonnan tilastoja kuntien liikuntapalveluilta vuosittain valtakunnallisesti. Tiedot löytyvät sivustolta: [Microsoft Power BI](#). Tarkastuslautakunnat ovat myös kuulleet Keski-Suomen hyvinvointialueen elämäntapakoordinaattorin esityksen liikuntaneuvonnan tilannekuvasta.

Vuonna 2023 Suomen kunnista 66 prosentissa on järjestetty liikuntaneuvontaa eli 194 kunnassa. Liikuntaneuvontaa on rahoitettu pääasiassa kunnan liikuntapalveluiden puitteissa, mutta myös 34 tapauksessa hyvinvointialue on rahoittanut liikuntaneuvonnan järjestämistä.

Vuonna 2023 liikuntaneuvonnan asiakasmäärä Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut 717 ja asiakaskäyntejä on kertynyt 1 530. Tässä tilastossa on kaikki kuntien ilmoittamat liikuntaneuvonnan tilastot (sähköiset läheteet, itse yhteyttä ottaneet asiakkaat, muista palveluista ohjautuneet).

Vuonna 2024 Keski-Suomen hyvinvointialueella kuntien järjestämän liikuntaneuvonnan palvelujen asiakasmäärä on ollut 703 ja asiakaskäyntejä on ollut 2 765. Hyvinvointialueelta on eniten asiakkaita ohjautunut liikuntaneuvontaan perusterveydenhuollon sekä kuntoutus- ja terapiapalvelujen lähettämänä. (Lähde: [Microsoft Power BI](#))

Yhteistä potilastietojärjestelmää käytetään (tilanne joulukuussa 2024) hyvinvointialueen ja kahdeksan kunnan kesken: Jyväskylä, Hankasalmi, Keuruu, Konnevesi, Laukaa, Muurame, Joutsa ja Äänekoski. Keväällä 2025 potilastietojärjestelmän käyttö on laajentunut, kun Lifecare on otettu käyttöön koko Keski-Suomen alueella. Liikuntaneuvonta kirjaa ja tilastoi asiakaskäynnit potilastietojärjestelmään asiakkaan suostumuksella.

Hyvinvointialueen tavoitteena on, että kaikilla keskisuomalaisilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus osallistua kunnan järjestämään liikuntaneuvontaan. Liikuntaneuvontaa on kehitetty monessa kunnassa hankeavustuksella, mistä syystä palvelua on ollut haasteellista saada pysyväksi toiminnaksi ja osaksi kunnan palvelurakenteita. Liikuntaneuvontaa Keski-Suomessa tarjoavat kunnat ovat vuoden 2023 tilastoinnin mukaan muut paitsi Kivijärvi, Kyyjärvi, Multia, Petäjävesi, Toivakka ja Luhanka. Useassa kunnassa liikuntaneuvonta on ollut karsittujen palvelujen listalla, kun kunnan taloutta on jouduttu tasapainottamaan. Liikuntaneuvonta on usein pienemmissä kunnissa sisällytetty 1–2 työntekijän työtehtäviin, eikä palvelu kata kaikkia ikäryhmiä pääpainon ollessa usein työikäisissä ja ikääntyvissä.

Liikuntaneuvonta on tärkeä kunnan järjestämä terveyttä edistävä hyvinvointipalvelu sekä osa sosiaali- ja terveystalouden elämäntapaohjausta.

Havainto: Hyvinvointialueen ja kuntien on tarpeellista selvittää, miten elämäntapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan palvelujen yhteistyötä järjestetään; mitä sovitaan palvelujen järjestämisestä ja rahoituksesta, jotta liikuntaneuvonta olisi kaikkien keskisuomalaisten asukkaiden saatavilla.

Liikkumisen edistämisessä ja muussa asukkaiden hyvinvoinnin tukemisessa järjestöillä on merkittävä rooli.

Havainto: Järjestöjen roolista ja merkityksestä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tulisi tehdä päätösten ennakkovaikutusten arvioinnin lisäksi pidempiaikaista vaikutusten seurantaa. Seurantaan tulisi liittää avustusten vaikuttavuuden arviointi järjestöjen toimintaedellytyksiin, vaikutuksiin palvelujen käyttäjille sekä siirtymiin julkisen sektorin palveluihin.

Miten avustukset järjestöille ovat muuttuneet hyvinvointialueuudistuksen jälkeen? Mikä on ollut avustusten määrä vuonna 2024 ja mitä on budjetoitu vuodelle 2025 sekä hyvinvointialueella että kunnissa?